

درس چهارم عربی دوازدهم تجربی و ریاضی

و درس چهارم دوازدهم انسانی

الْمَفْعُولُ الْمُطْلَقُ

مدرس: ابوالفضل مظهری ۰۹۱۱۳۷۶۷۳۰۶

یادآوری

به مجموع ماضی، مضارع، امر و مصدر یک کلمه باب آن کلمه گفته می‌شود.

باب‌های ثلاثی مزید (قیاسی هستند و حتماً باید حفظ شوند)

تعداد حروف زائد	حروف زائد	اولین صیغه‌ی ماضی	اولین صیغه‌ی مضارع	اولین صیغه‌ی امر حاضر	مصدر (باب)
فقط یک حرف زائد	أ	أَفْعَلْ	يُفْعِلُ	أَفْعِلْ	إِفْعَال
	ا	فَاعَلْ	يُفَاعِلُ	فَاعِلْ	مُفَاعَلَة (فِعَال)
	ع	فَعَّلْ	يُفَعِّلُ	فَعَّلْ	تَفْعِيل (فَعَال)
دو حرف زائد	ت - ع	تَفَعَّلْ	يَتَفَعَّلُ	تَفَعَّلْ	تَفَعُّل
	ت - ا	تَفَاعَلْ	يَتَفَاعَلُ	تَفَاعَلْ	تَفَاعُل
	إ - ن	إِنْفَعَلْ	يَنْفَعِلُ	إِنْفَعِلْ	إِنْفِعَال
	إ - ت	إِفْتَعَلْ	يَفْتَعِلُ	إِفْتَعِلْ	إِفْتِعَال
سه حرف زائد	إ - س - ت	إِسْتَفَعَّلْ	يَسْتَفَعِّلُ	إِسْتَفَعَّلْ	إِسْتِفْعَال

پند نمونه فعل‌های ثلاثی مجرد (سماعی هستند و نیاز به مفا کردن نیست)

مصدر	مضارع	ماضی		مصدر	مضارع	ماضی
جُلوس	يَجْلِسُ	جَلَسَ		صَبْر	يَصْبِرُ	صَبَرَ
خُرُوج	يَخْرُجُ	خَرَجَ		ذِكْر	يَذْكُرُ	ذَكَرَ
لَعِب	يَلْعَبُ	لَعِبَ		مَعْرِفَة	يَعْرِفُ	عَرَفَ
عَجَب	يَعْجَبُ	عَجِبَ		رَغْبَة	يَرْغَبُ	رَغَبَ
عَيْش	يَعِيشُ	عَاشَ		فَتْح	يَفْتَحُ	فَتَحَ
قَوْل	يَقُولُ	قَالَ		ذَهَاب	يَذْهَبُ	ذَهَبَ
فَوْز	يَفُوزُ	فَازَ		قَتْل	يَقْتُلُ	قَتَلَ
دَعْوَة	يَدْعُو	دَعَا		عِلْم	يَعْلَمُ	عَلِمَ
جَرِيَان	يَجْرِي	جَرَى		قِرَاءَة	يَقْرَأُ	قَرَأَ
نَوْم	يَنَامُ	نَامَ		نَظَر	يَنْظُرُ	نَظَرَ
طَوَاف	يَطُوفُ	طَافَ		كِتَابَة	يَكْتُبُ	كَتَبَ

الْمَفْعُولُ الْمُطْلَقُ

مفعول مطلق :

مصدری است، منصوب، هم جنس فعل که برای تأکید یا بیان نوع و چگونگی انجام فعل می آید .

راه شناخت مفعول مطلق در جمله :

(۱) دو کلمه هم جنس را در جمله پیدا می‌کنیم .

(۲) کلمه دوم اگر مصدر و منصوب باشد ، مفعول مطلق است .

نَزَّلَ اللَّهُ الْقُرْآنَ تَنْزِيلاً .

فعل فاعل و مرفوع مفعول به و منصوب مفعول مطلق تأکیدی

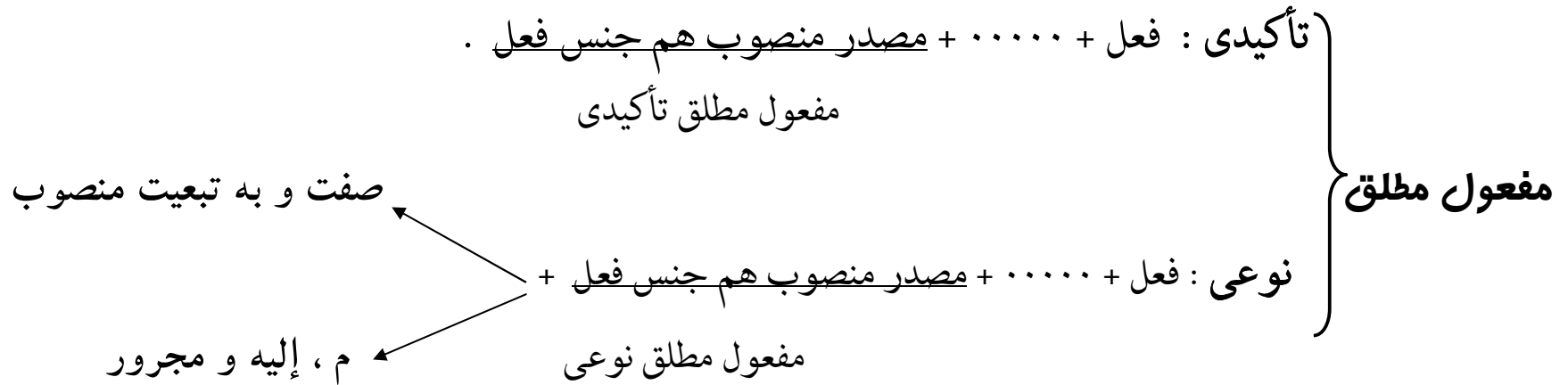
(خداوند قرآن را یقیناً نازل کرد .)

سه نوع مفعول مطلق داریم :

۱- مفعول مطلق تأکیدی ۲- مفعول مطلق نوعی ۳- مفعول مطلق عددی (لازم نیست یاد بگیرید)

راه تشخیص نوع مفعول مطلق :

- * اگر بعد از مفعول مطلق يك صفت یا مضافٌ إلیه بیاید ، مفعول مطلق نوعی است .
- * و اگر بعد از مفعول مطلق صفت یا مضافٌ إلیه نیامده باشد ، مفعول مطلق تأکیدی است .

يَجْتَهِدُ الطَّالِبُ فِي دَرُوسِهِ اجْتِهَاداً .

مفعول مطلق تأكیدی

دانش آموز در درسهایش یقیناً تلاش می کند .

يُحَاسِبُ الْبَخِيلُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُحَاسَبَةً (حِسَابَ) الْأَغْنِيَاءِ .

مفعول مطلق نوعی م.إليه و مجرور

بخیل در روز قیامت مانند ثروتمندان محاسبه می شود .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ قُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا .

مفعول مطلق نوعی صفت و به تبعیت منصوب

ای کسانی که ایمان آورده‌اید تقوای الهی پیشه کنید و بسیار محکم « با اطمینان » سخن بگوئید .

نکته) برای مفعول مطلق ترجمه‌ی دقیق در زبان فارسی وجود ندارد ، لذا باید در ترجمه‌ی مفعول مطلق در جمله از الگوهای زیر استفاده کنیم . یعنی معمولاً خود مفعول مطلق ترجمه نمی‌شود و بجای آن از الگوهای زیر استفاده می‌کنیم .

(۱) مفعول مطلق تأکیدی --- « یقیناً ، کاملاً ، حتماً ، قطعاً ، بی شک (قبل از فعل)	}	ترجمه
(۲) مفعول مطلق نوعی + م.إليه --- « همچون ، مانند ، شبیه (قبل از مضاف‌إليه)		مفعول
(۳) مفعول مطلق نوعی + صفت --- « به نیکی ، بسیار ، بسیار زیاد ، بسیار سخت		مطلق

تَجْتَهِدُ الْمُمُّ لَتَرْبِيَةَ أَوْلَادِهَا اجْتِهَاداً بِالْغَا .

فعل فاعل جار و مجرور مضاف‌إليه مضاف‌إليه مفعول مطلق نوعی صفت

مادر برای تربیت فرزندانش بسیار تلاش می‌کند.

اِسْتَغْفَرْتُ اللَّهَ اِسْتِغْفَاراً .

فعل و فاعل مفعولٌ به مفعول مطلق تأكیدی

از خدا بی گمان آمرزش خواستم.

اِسْتَغْفَرْتُ اللَّهَ اِسْتِغْفَارَ الصَّالِحِينَ .

فعل و فاعل مفعولٌ به مفعول مطلق نوعی مضافٌ إليه

از خدا مانند درستکاران آمرزش خواستم.

اِسْتَغْفَرْتُ اللَّهَ اِسْتِغْفَاراً صَادِقاً .

فعل و فاعل مفعولٌ به مفعول مطلق نوعی صفت

از خدا صادقانه آمرزش خواستم.

نکته) در تعریف مفعول مطلق بیان شد که مصدری است منصوب ، و از آنجایی که همهی مصدرها، جامد مصدری هستند پس اسامی مشتق نمی‌توانند مفعول مطلق واقع شوند .

* مِيزُ الْخَطَا لِلْفِرَاغِ لِإِجَادِ أُسْلُوبِ الْمَفْعُولِ الْمَطْلُوقِ : «المجاهدون ... الأعداء...»
(۱) يَقْتُلُونَ - مُقَاتِلًا (۲) يُقَاتِلُونَ - مُقَاتِلَةً (۳) يُقَاتِلُونَ - قِتَالًا (۴) يَقْتُلُونَ - قَتْلًا

نکته) مفعول مطلق تأکیدی برای رفع شک در مورد چیزی بکار می‌رود .

* لَمَّا نَشَأَ فِي تَأْلِيفِ الْمَعْلَمِ ، نَقُولُ :

(۱) الْمَعْلَمُ يُؤَلَّفُ حَازِقًا . (۲) أَلَّفَ الْمَعْلَمُ كِتَابًا . (۳) أَلَّفَ الْمَعْلَمُ تَأْلِيفًا . (۴) الْكِتَابُ أُلِّفَ سَرِيعًا .

* عيّن ما فيه تأكيد على وقوع الفعل :

(١) ما شاهدنا في طريقنا إلا مناظرَ جميلةً .

(٢) تذهب الطالبات إلى المدرسة عاجلاتٍ و مُسرعاتٍ .

(٣) مَنْ يُطع الله و رسوله إطاعةً ، ينجح في الدنيا و الآخرة .

(٤) تعلّم أنّ بعضَ الجبال أكثرُ ارتفاعاً من سائرِ جبالِ الارضِ .

نکته) مفعول مطلق نوعی برای بیان نوع و چگونگی انجام کار بکار می رود .

* **إِمْلَأُ الْفِرَاقَ بِمَا لَا يَبِينُ كَيْفِيَّةَ وَقَوْعِ الْفِعْلِ**: « **المعلمون يخدمون بلادهم ...** »

(۱) خدمةً بالغَةً (۲) خدمة الأنبياء (۳) خدماتٍ كثيرةً (۴) **خادمين للإسلام**

نکته) گاهی مفعول مطلق ، تنها و بدون فعل هم (یشه خود در جمله می آید . توجه داشته باشید که این کلمات نمی توانند از اسامی مشتق باشند . کلمات زیر جزء مفعول مطلق‌هایی هستند که شرایط بالا را دارند :

شُكْرًا « متشکرم » - حَمْدًا - عَفْوًا « ببخشید » - أَيْضًا « همچنین » - جِدًّا - حَقًّا « به راستی » - سُبْحَانَ اللَّهِ « خداوند منزّه است » -
مَعَاذَ اللَّهِ « پناه بر خدا » - غَضَبًا (خشم « بگیر ») - مَعذِرَةً « عذر می خواهم » - صَبْرًا (صبر « کن ») -
سَمْعًا وَ طَاعَةً « به چشم ! اطاعت می شود » حَتْمًا - حَسَنًا - مَهَلًا - لُطْفًا - قِطْعًا - إِضَافَةً - خَاصَّةً - أَسْفًا - مَرْحَبًا - أَهْلًا وَ سَهْلًا ...

شُكْرًا = **أَشْكُرُ** **كَ** **شُكْرًا** .
مفعول مطلق فعل و فاعل آن مفعول به مفعول مطلق

تذکره : در این حالت لازم نیست نوع مفعول مطلق بیان شود بلکه در بیان نقش این کلمات یا فقط اصطلاح (مفعول مطلق) آورده می‌شود و یا گفته می‌شود (مفعول مطلق برای فعل یا عامل مضموف) .

نکته) گاهی مفعول مطلق (نوعی + صفت) ، از جمله مذف می‌شود و صفتش جانشین آن می‌شود .

این‌گونه کلمات معمولاً بر وزن‌های (فعیلاً) یا (أفعلَ) می‌آیند .

إجْتَهَدْتُ إِجْتِهَاداً كَثِيراً --- «إجْتَهَدْتُ كَثِيراً»

فعل و فاعل مفعول مطلق نوعی صفت فعل و فاعل آن ضمیر صفت جانشین

مفعول مطلق

بسیار تلاش کردم .

نکته) گاهی یک اسم تفضیل ، صفتِ جانشینِ مفعول مطلق می‌شود .

طالعتُ الدُّروسَ مطالعةً أكثرَ مِنْ صَدِيقِي . --- «طالعتُ الدُّروسَ أكثرَ مِنْ صَدِيقِي»

فعل و فاعل مفعولٌ به مفعول مطلق صفت جارو مجرور م.إليه صفت جانشین

مفعول مطلق

نوعی

درس‌ها را بیشتر از دوستم مطالعه کردم .

* در عبارت زیر مفعول مطلق و نوع آن را مشخص کنید .

آمَنْتُ بِاللَّهِ إِيمَانًا لَا يَزُولُ عَنِّي .

به خداوند ایمانی آوردم که از من جدا نمی‌شود . (ایمان جدا نشدنی)

یادآوری :

اسم نکره + ... جمله‌ی (اسمیه - فعلیه)

معمولاً جمله‌ی وصفیه

۱ - اِخْتَبِرْ نَفْسَكَ . اِنْتَحِبِ التَّرْجَمَةَ الصَّحِيحَةَ ، ثُمَّ عَيِّنِ الْمَفْعُولَ الْمُطْلَقَ ، وَ اذْكُرْ نَوْعَهُ .

۱ - * فَاصْبِرْ صَبْرًا جَمِيلاً * المعارج : ۵

فعل و فاعل مفعول مطلق نوعی صفت

الف. قطعاً شکیبایی کن . ب. به زیبایی صبر کن .

۲ - * ... اذْكُرُوا اللّٰهَ ذِكْرًا كَثِيْرًا * الأحزاب : ۴۱

فعل و فاعل مفعول به مفعول مطلق نوعی صفت

الف. خدا را همیشه یاد کنید . ب. خدا را بسیار یاد کنید .

۳ - * ... كَلَّمَ اللّٰهَ مُوسٰى تَكْلِيْمًا * النساء : ۱۶۴

فعل فاعل مفعول به مفعول مطلق تأکیدی

الف. خدا با موسی قطعاً سخن گفت . ب. خدا با موسی سخنی گفت .

۴ - * ... وَ نُنزِلُ الْمَلٰٓئِكَةَ تَنْزِيْلًا * الفرقان : ۲۵

فعل مجهول نائب فاعل مفعول مطلق تأکیدی

الف. و مانند ملائک فرود آمدند . ب. و فرشتگان قطعاً فرود آورده شدند .